

Då häst och oxe drog vägar fram

Av Rut Hermansson

VISST HAR JAG vid något tillfälle förut talat om min barndoms resor med häst och då både till stan och till släktingar. Ändå tycker jag att det finns mycket, mycket mer att berätta om hur det var i seklets första årtionden. Ofta i tankar liksom hör jag hästars lätta travande, vagnars rullande, gnisslande och mötande mot grus och småsten på de rätt så grusiga

landsvägarna. Jo, för all del kunde vägarna på hösten vara uppblöta så

vagnshjulen sjönk djupt ner och spårade upp vägbanan. Kom det då kyla och det frös då var det ej så lätt att åka hästskjuts. Våra lugna trogna oxar drog sina lass av olika skogsprodukter långa vägar, hojtande på oxar kunde höras lång väg. Det kunde ibland vara ett riktigt regerande, men kanske mest vid plöjning, ty då fick både "tean och fråan sina varma fiskar" som det kunde heta.

DE LÄNGSTA RESORNA som barn med häst var säkert de drygt fyra milen från mitt hem Kvarnstugan, Mjöltorp, Hallingeberg och så till torpet i Norget, Väsby Gods, Horn. Det var morföräldrarna från torpet Norget, som bjöd på de resorna och det var riktiga högtidsstunder när morföräldrarna kom på besök och ännu roligare när det gavs löfte om att få följa med dem hem. Jag såg alltid med stor förväntan fram mot denna resa, som jag tyckte var väldigt lång. Minns jag frågade en gång om det var lika långt som till Amerika, ty dit hade jag hört var väldigt långt. Oftast hann jag både somna och vakna ett par gånger om under färden trots att det fanns många grindar att öppna och stänga. Det var spännande då morfar vid ett par platser svängde ner vid något vattenställe, ty vår dragkraft fodrade vatten då och då. Det måste rastas! sade morfar. Jag beundrade alltid den granna kraftiga hästen hur lätt han travade och hur gott han luktade när han svettades och även hans spillning doftade gott tyckte jag.

När jag sedan kom upp i skolåldern fick jag någon gång åka med en bonde från en grannby till stan och det blev oftast Västervik, kanske någon gång till Vimmerby vid marknader eller så. Från min hembygd reste man "in till Västervik" och så "ner till Vimmerby".

I STÄDERNA FANNS vissa stall till landsbygdens hästar då de kom för att sälja ut sina produkter på torgen, hästarna behövde vila, få mat och de kunde ej vara med på torgen, det var vagnen och bonden som höll till på torget. Som bekant för många

så var det ost, ägg, smör, frukt, rotfrukter, även kött och höns som kunder köpas på torget. Ett höns kunde man så sent som 1925 köpa för en krona på torget.

Stadsresan startade alltid i arla morgonstund, kanske redan kl. 2. Hemresan gick lätt, ty både häst och bonde var glada att få komma hem. Visst hände det att en del

körsvenner somnade med tömmarna i händerna, allt gick dock bra, ty de trogna hästarna kände väl vägen och kunde själva t.o.m. öppna en del grindar. Det hände väl också att kära hälften varit med till stan och tog då tömmarna.

Kyrkskjutsar om söndagarna var och härliga om man någon gång fick åka med, allra underbarast var säkert julotteskjutsarna om man hade tur och blev bjuden att få åka. Men visst fick vi gå många gånger och då fick kliva upp i höga snödrivor när alla hästskjutsar skulle vägen fram.

STALL TILL HÄSTARNA fanns och, det var de s.k. "kyrkstallen" där var gård eller by hade sina spiltor till sina hästar. De hade var sina rättigheter i Hallingebergs kyrkstall, som och lär finns kvar och nu upprustade och bevarade till eftervärlden. En del hembygdsfolk och kulturarbetare står bakom det hela och det är tacksamt att det finns människor som griper in när det är liksom i elfte timman, vi vet man kan ofta vara för sent ute att rädda det som räddas bör.

I tankar skådar jag nu vyer, bilder från tidiga ungdomsår och från den tid då det var lastplats vid Hummelstad och ångbåtslinje därifrån ned till Ankarsrum. Ångbåten Undine pustade dagligen den milslånga sjön Långsjön med flera pråmar efter sig lastade med olika skogsprodukter som timmer, virke och träkol. Maskinisten Lind minns väl många. Går vi längre tillbaka i tiden fanns en större ångbåt "Framåt" kapten gick under namnet "Båt-Nisse". Alla dessa skogsprodukter som fraktades ut med båt kördes till Hummelstads lastplats med både häst och oxar och då från socknarna Hallingeberg, Blackstad, Locknevi, ja även Frödinge och Hycklinge kunde nämnas.

Det mesta kördes fram vintertid och lagrades på den rätt så stora virkesplanen, då staplades och täcktes virket, stora timmerlager och långa rader med vedfloar fanns. Allt kunde mätas och kontrolleras av Köpman F.W. Johansson eller och hans bokhållare. Det kunde dra ut på tiden så det bildades lång kö ända bak upp till Bromålabacken. Oxar var starka, men en häst kunde ej ta så stora lass kanske en eller två stockar när de var grova, tänk nu vad en stor lastbil kan ta stora lass.

Minns också hur det såg ut på plan och landsvägen, det blev mycken spillning genom att djuren fick stå och vänta och på lastplan fick de ha lite mat så hö och havretornister kom fram. Både grå- och gulsparvar trivdes, det var stora flockar som ur hästspillning sökte och fann havrekorn.

I DAGENS LÄGE och nutid kan inte de yngre ha en aning om hur det var fordom på våra vägar, när det blott fanns hästar som trafikfrämjande.

När jag nu talar om lastplatsen vid Hummelstad får jag inte glömma nederlaget av kol i det stora gamla kolhuset, ty dit kördes mycket kol, som fraktades ut ner till Ankarsrum och sen via järnväg till olika platser.

O, jag såg många som körde sina kolyssar förbi handlarebostaden och upp till kolhuset och en av dem som alltid kom i tidig morron det var bonden G. Petterson från Pettersäng, Hulthorva. Minns så väl hans ljusgrå häst som troget drog lasset, själv satt körsvennen högt upp på kolen i kolyssen, hans stora vita skägg lyste mot det svarta kolet.

O, JA, DET VAR HÄSTAR och åter hästar som släpade fram stockar i skogen, drog säd till kvarnen, drog stora tunnor vatten både till djur och människor. Drog mjölkflaskor, hö och sädeslass, dynglass, grus, jord och lera, ja mycket, mycket mer. Oxarna var duktiga och starka dragare, men ej så kvicka och lediga som en häst.

Till kyrkan, barndop, bröllop och så till begravning kunde man se bortåt 20 skjutsar i processionen. Till kalas och bjudningar kom det hästskjutsar, minns den livréklädde kusken från Ankarsrums bruk som skjutsade både brukspatron och högre tjänstemän till kalas. O, dessa "släddparti" som ordnades till vintertid och då kunde hästarna bära vita fina slädnät. Det fanns och slädnät som var svarta när det var begravning.

Redigerat och digitaliserat av Anders Jacobsson mars 2025